

OPERATIONS IN THE NETWORK-CENTRIC ENVIRONMENT

WSPÓŁCZESNE UWARUNKOWANIA I CHARAKTER DZIAŁAŃ BOJOWYCH

Marek Kubiński

Akademia Obrony Narodowej

Abstract: *Network-centric as the idea of action, through the use of the large scale of modern systems to acquire, transfer, and information management has become a fixture of the effective achievement of the objectives of the military action. To understand the situation on an ongoing basis at occurring changes in its development, and in addition to reasonably manage your potential in achieving the purpose of military action.*

Keywords: *network-centric, armed warfare, armed forces*

Streszczenie: *Sieciocentryzm jako idea działania, poprzez zastosowanie na dużą skalę nowoczesnych systemów zdobywania, przesyłania i zarządzania informacją stał się wyznacznikiem efektywnego osiągnięcia celów działań zbrojnych. Umożliwia orientowanie się w sytuacji na bieżąco podczas występujących zmian w jej rozwoju, a ponadto pozwala racjonalnie zarządzać posiadanym potencjałem w osiągnięciu celu działań zbrojnych.*

Słowa kluczowe: *sieciocentrym, walka zbrojna, siły zbrojne*

1. Wstęp

Analiza celów oraz przebiegu wielu powojennych konfliktów zbrojnych, pozwala dostrzec pewną prawidłowość, która mieści się w stwierdzeniu, że występujące w nich zagrożenia militarne z reguły nie mają tylko jednej przyczyny. Ich źródła są raczej splotem wielu nieuregulowanych kwestii, np. o charakterze ekonomicznym, terytorialnym, psychologicznym, etnicznym, religijnym, politycznym, ekologicznym, czy też wojskowym.

Z wymienionych przyczyn wyłania się szeroki wachlarz nierozwiązanych problemów, z którymi społeczność międzynarodowa weszła w XXI wiek. To właśnie one będą destabilizować sytuację międzynarodową, urzeczywistniać zagrożenia i stanowić zarzewie konfliktów.

Pogłębiające się dysproporcje rozwojowe tworzą podziały. W skali globalnej zarysowuje się różnica pomiędzy bogatą Północą, a biednym Południem. W skali regionalnej - w Europie, między bogatym Zachodem, a biednym Wschodem. Narastanie owych dysproporcji może stać się źródłem konfliktów zbrojnych. Przy czym konflikty takie mogą mieć różny zakres i stosowane mogą być różne sposoby militarnego osiągnięcia założonych celów. Wymusza to na nas konieczność baczniejszego analizowania przyczyn tych konfliktów i prognozowania symptomów zagrażających naszym narodowym interesom.

2. Nowe wyzwania i zagrożenia

Jedną z zasadniczych przyczyn zmian w zakresie zadań wojsk lądowych, są nowe wyzwania¹ i zagrożenia². Często praktyką jest zamienne używanie tych terminów, co powoduje pewne nieścisłości³. Na problem ten wskazuje również B. Balcerowicz⁴, wyjaśniając, że *wyzwanie* to sytuacja nowa i trudna, wymagająca określenia odzewu i podjęcia stosownych działań. Wyzwanie może być groźne lub zawierać pewien rodzaj zagrożenia, lecz nim być nie musi. Natomiast *zagrożenie* to sytuacja, w której pojawia się zwiększone prawdopodobieństwo powstania stanu niebezpiecznego dla otoczenia⁵.

Zagrożenia mogą pojawiać się w obszarach militarnych i niemilitarnych. Szczególną kategorią nowych zagrożeń są działania terrorystyczne wymuszające realizację szeregu przedsięwzięć, w których coraz częściej biorą udział komponenty wojsk lądowych.

¹ Wyzwanie to działanie mające na celu skłonienie przeciwnika do podjęcia walki, *Mały Słownik Języka Polskiego*, PWN, Warszawa 1995, s. 1087.

² Posiłkując się ujęciem leksykalnym, sam termin *zagrożenie* to sytuacja, w której istnieje zwiększone prawdopodobieństwo utraty życia, zdrowia, wolności lub dóbr materialnych. Wywołuje ono u człowieka strach lub przerażenie oraz odruch przeciwdziałania, *Leksykon wiedzy wojskowej*, s. 510.

³ Por. B. Szulc, *Wpływ zagrożeń na teorię walki, p.k. Zagrożenia*, AON, Warszawa 2003, s. 14.

⁴ B. Balcerowicz, *Pokój i nie-pokój na progu XXI wieku*, Warszawa 2002, s. 185.

⁵ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, BPiI MON, Warszawa 1966, s. 117.

*Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*⁶ z 2007 roku wskazuje, że zagrożeniem dla Europy, w tym i dla Polski, jest zorganizowany terroryzm międzynarodowy. Polska musi się liczyć z możliwością działań skierowanych przeciwko niej w związku z udziałem w kampanii antyterrorystycznej. Nie można wykluczyć akcji odwetowych będących konsekwencją prowadzonych przez NATO, Stany Zjednoczone lub UE działań przeciwterrorystycznych. Szczególnym zagrożeniem dla polskich podmiotów, realizujących zadania poza granicami państwa, są działania zbrojne prowadzone przez ugrupowania terrorystyczne na obszarze odpowiedzialności Polskich Kontyngentów Wojskowych.

3. Wybrane warianty reagowania w sytuacjach bezpośrednich zagrożeń militarnych

Szukając rozstrzygnięcia istoty działania: *Aby wyjaśnić komuś, w jaki sposób coś się robi, wystarczy odpowiedzieć na pytanie, jak się to robi*⁷ – wyjaśnia T. Kotarbiński. Wykonując postawione zadania, wojska będą osiągały określone cele w konkretnych warunkach. Dlatego też ich działania będą wynikały głównie z treści zadań charakterystycznych dla okresu kryzysu i w sytuacji bezpośredniego zagrożenia militarnego kraju.

Jeśli założyć, iż podczas wykonywania zadań mogą zaistnieć różne, trudne do przewidzenia sytuacje i do działań w takich, zaskakujących okolicznościach trzeba być przygotowanym np. przez projektowanie (symulacje) wielowariantowych reakcji.

Zdaniem M. Huzarskiego: *Wariantowanie użycia pododdziałów wiąże się z rozwiązywaniem problemów o charakterze taktycznym, w wyniku których powstają koncepcje działania przetwarzane na zamiary i decyzje dowódców*⁸. Stąd też, warianty powinny umożliwić jak najlepsze wykorzystanie potencjału intelektualnego i materialnego wojsk, zgodnie z przyjmowaną w teorii organizacji i zarządzania zasadą optymalności, której treść sprowadza się do twierdzenia, że w procesie podejmowania decyzji poszukuje się najlepszego z możliwych w danej sytuacji sposobu działania⁹. Wymaga to jednak rozważenia różnych możliwości, z których wiele wiąże się z przyszłymi wydarzeniami, często trudnymi do przewidzenia. Ocenia się je według skali rozciągającej się od pewności (pełnej możliwości przewidywania), poprzez ryzyko, do niepewności (minimalnej możliwości przewidywania)¹⁰.

W celu określenia optymalnego poziomu ryzyka w poszczególnych wariantach, teoria organizacji i zarządzania proponuje racjonalny model podejmowania decyzji (rys. 1.).

⁶ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa, listopad 2007.

⁷ T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdynia, 1973, s. 56.

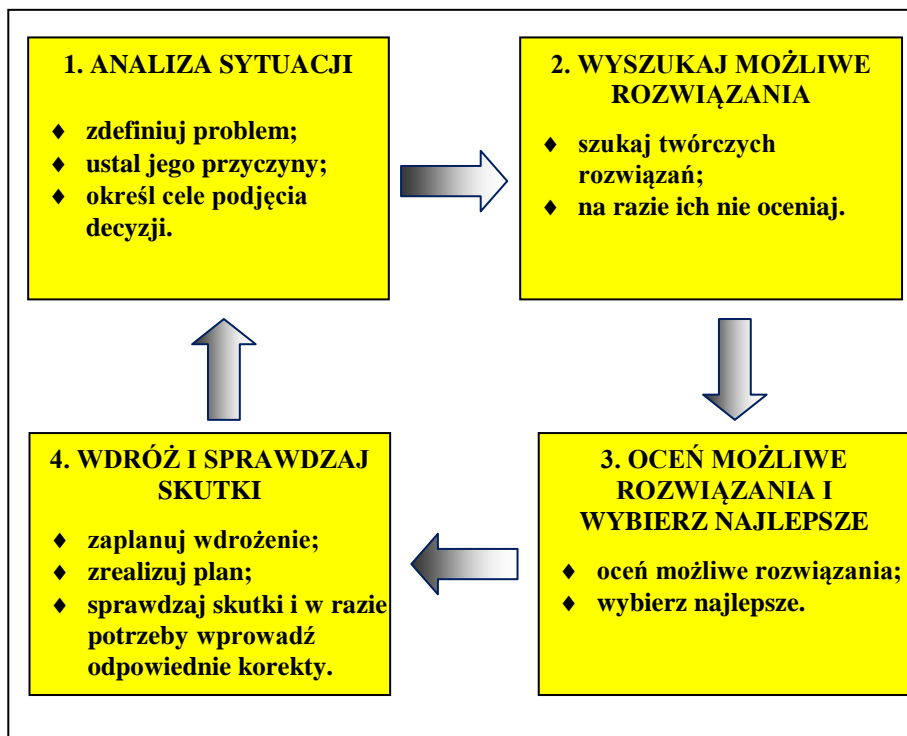
⁸ M. Huzarski, *Zagadnienia taktyki wojsk lądowych*, s. 56.

⁹ *Encyklopedia Organizacji i Zarządzania*, Warszawa 1981, s. 614.

¹⁰ Por. J. A. F. Stoner, C. Wankel, *Kierowanie*, s. 246-247.

Obejmuje on cztery etapy¹¹:

- Analiza sytuacji.
- Wyszukanie możliwych rozwiązań.
- Ocena możliwych rozwiązań i wybór najlepszego z nich.
- Wdrażanie decyzji i śledzenie jej skutków.



Rys.1 Racjonalny model podejmowania decyzji

Źródło: J.A.F. Stoner, C. Wankel, *Kierowanie*, Warszawa 1997, s. 249

W aspekcie wojskowym, punktem wyjściowym wskazanego modelu jest zazwyczaj otrzymanie zadania od przełożonego, w którym określa on podwładnemu cel, jaki powinien osiągnąć. Analiza sytuacji powinna zaś stworzyć warunki do sprecyzowania, jak ów cel ma być osiągnięty. W trakcie jej prowadzenia należy przeanalizować zadanie oraz ocenić warunki jego wykonania, tj. przeciwnika, wojska własne, otoczenie (warunki terenowe, atmosferyczne, itp.) oraz inne czynniki, które należy wziąć pod uwagę (np. czas).

Wyszukiwanie możliwych rozwiązań powinno bazować na założeniu, że jeżeli rozwiązanie umożliwia osiągnięcie celów organizacji, to oznacza, że jest skuteczne¹².

¹¹ Tamże, s. 249-259.

W etapie oceny możliwych rozwiązań i wyboru najlepszego z nich, należy dążyć do porównania wariantów, określenia wad i zalet każdego z nich w odniesieniu do: sił niezbędnych dla ich realizacji, zgodności z zamiarem przełożonego, prawdopodobnego działania przeciwnika, itp.¹³

Kryterium wyznaczającym warianty działań jest prakseologiczna reguła przygotowania się do działań przy najbardziej niekorzystnym wariantcie rozwoju sytuacji¹⁴. Przeprowadzone badania wykazują, iż w układzie narodowym, zasadnicze zadania wojsk lądowych będą wykonywane w początkowym okresie konfliktu zbrojnego, w ramach strategicznej operacji obronnej. Należy zatem przewidywać, że jej pierwsza faza będzie połączoną operacją opóźniającą, prowadzoną siłami narodowymi, z możliwością wsparcia tych działań przez siły powietrzne państw sojusznicych pod warunkiem jednak, że agresor nie będzie dysponował zdecydowaną przewagą w powietrzu¹⁵. Stąd też w dalszej części artykułu zostały rozpatrzone warianty wykonania następujących zadań:

- działania osłonowe
- działania opóźniające.

Z przeprowadzonych wcześniej ocen wynika, że konflikt przygraniczny o ograniczonym zasięgu jest wariantem o znacznym prawdopodobieństwie zaistnienia. Rozpocząć się może niespodziewanym uderzeniem przeciwnika, z zamiarem opanowania określonego terytorium. W wypadku zaistnienia takiego rozwoju sytuacji, siły narodowe będą dążyć, wspólnie z siłami OT i układem pozamilitarnym do powstrzymania i opóźnienia podejścia przeciwnika. Ważnym zagadnieniem wymagającym szczegółowego rozpatrzenia jest czas niezbędny na przygotowanie działań. Ponieważ w literaturze przedmiotu podaje się różne wartości liczbowe, należy przypuszczać, że jest to problem nadal otwarty.

Jeżeli założyć, że jednym z warunków powodzenia działań jest uzyskanie zaskoczenia przeciwnika, to planując użycie zgrupowań taktycznych, należy brać pod uwagę możliwość wykonywania przez niego zadań w nocy i w trudnych warunkach pogodowych. Warunki nocne zmniejszają aktywność i skuteczność działań lotnictwa oraz zmniejszają lub wykluczają wykorzystanie wielu środków OPL, a to oznacza, iż znacznie zwiększają się szanse sił, którym prawdopodobnie przyjdzie się zmierzyć z dużo większym potencjałem przeciwnika. Ponadto, przy takim założeniu spełniona zostanie prakseologiczna reguła przygotowania się do działań przy najbardziej niekorzystnym wariantcie rozwoju sytuacji.

¹² Tamże, s. 250.

¹³ J. Kręcikij, *Przygotowanie działań taktycznych w NATO, (Na przykładzie procedur Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych USA)*, AON, Warszawa 1996, s. 16.

¹⁴ *Każdą swoją strategię oceniał wedle najgorszej ewentualności jaka może się zdarzyć, gdy ją zastosujesz.* T. Kotarbiński, *Arcydzieło praktyczności*, Warszawa 1972, s. 23.

¹⁵ Por. A. Tomaszewski i in., *Wojska lądowe w systemie obronnym kraju p.k. Armia*, AON, Warszawa 1998, s. 53.

Warianty działań osłonowych

Ochrona granicy państwowej pozostaje jedną z podstawowych funkcji państwa. Jej nienaruszalność jest zasadniczym czynnikiem zapewniającym byt narodu i suwerenność państwa. Powszechnie uznaje się, że *dobrze i skutecznie strzeżona granica jest odbierana (przez społeczeństwo) jako świadectwo siły i sprawności państwa, jako wyraz bezpieczeństwa jego obywateli*¹⁶.

Z drugiej zaś strony, ochrona granicy jest dzisiaj jednym z instrumentów regulacji stosunków społeczno-gospodarczych z bliższym lub dalszym otoczeniem państwa. Dlatego też ochrona granicy państwowej pojmowana jest dziś wieloaspektowo, jako *zespół administracyjno-politycznych, celnych i sanitarnych oraz militarnych przedsięwzięć o różnym zakresie rygorów, podejmowanych przez każde suwerenne państwo w celu niedopuszczenia do nielegalnego przekraczania granicy państwowej i przewożenia bez zezwolenia określonych towarów (...), zapobiegania przenikaniu przez granicę chorób zakaźnych*¹⁷.

Jak twierdzi B. Balcerowicz, państwo graniczne – to nie państwo frontowe lub nie koniecznie frontowe. Z obecnego położenia Polski powinna wynikać rola nie tyle swoistego „bufora”, co „pomostu” spełniającego niezwykle ważną rolę w stosunkach z sąsiadami. Determinantami działalności w nowym położeniu są: konieczność podjęcia większych wysiłków w obronie zbiorowej sojuszu, w reagowaniu kryzysowym, w prewencji, a także w budowie partnerskich stosunków z sąsiadami¹⁸.

Istotą osłony operacyjnej granicy państwa są uzgodnione i zorganizowane działania rozpoznawcze, graniczne, pogotowie i ewentualne działania obronne Straży Granicznej, sił OT i wydzielonych jednostek wojsk operacyjnych oraz przedsięwzięcia administracyjne (rygory), realizowane przez współdziałające ogniwa niemilitarne, ukierunkowane na wykrycie symptomów bezpośredniej groźby wybuchu konfliktu zbrojnego, manifestowanie suwerenności państwowej i odparcie ewentualnej agresji¹⁹.

Z reguły celem osłony podczas kryzysu militarnego będzie zapewnienie dogodnych warunków dla przeprowadzenia mobilizacji i koncentracji oraz zorganizowanego wprowadzenia zasadniczych sił do bitwy obronnej lub też ochrona skrzydeł i tyłów zgrupowania, odpierającego agresję od strony granicy.

Jedną z cech osłony jest wyczekiwanie na działania przeciwnika i przeciwdziałanie im (reagowanie). Osłona granicy w czasie kryzysu jest połączeniem:

- działań operacyjno-rozpoznawczych (tzw. wywiadu płytkiego) Straży Granicznej;
- ochrony granicy przez Straż Graniczną;

¹⁶ S. Ziółkowski, *W ochronie granicy państwowej*, „Polska Zbrojna” z 12.06.1995 r.

¹⁷ *Leksykon ...*, wyd. cyt., s. 250.

¹⁸ B. Balcerowicz, *Sojusz a obrona narodowa*, Bellona, Warszawa 1999, s. 141.

¹⁹ Materiały z konferencji nt. *Wykorzystanie sił Obrony Terytorialnej w osłonie granicy państwowej*, Zamość 1999, s. 3.

- działań osłonowych jednostek obrony terytorialnej;
- działań jednostek administracji państwowej;
- działań innych jednostek przewidzianych do osłony granicy, np. Policji Państwowej.

W ramach osłony w okresie kryzysu mogą być wykonywane następujące zadania:

- zapobieganie przenikaniu na obszar kraju agentury i grup dywersyjno – rozpoznawczych (GDR) przeciwnika oraz próbom przemytu broni i środków dywersyjnych;
- rozpoznawanie symptomów bezpośredniej groźby wybuchu konfliktu zbrojnego i uprzedzenie o możliwości wtargnięcia zgrupowań uderzeniowych przeciwnika (agresji);
- rozbudowa wzdłuż granicy państwowej i w głębi pasa przesłaniania - systemu pozycji, rejonów i punktów oporu oraz zapór i przygotowanie niszczeń.

Realizując osłonę, Straż Graniczna ochrania granicę państwa, prowadząc działania graniczne obejmujące działania: rozpoznawcze, pościgowe, zaporowe, likwidujące stan zagrożenia siłami odwodów.

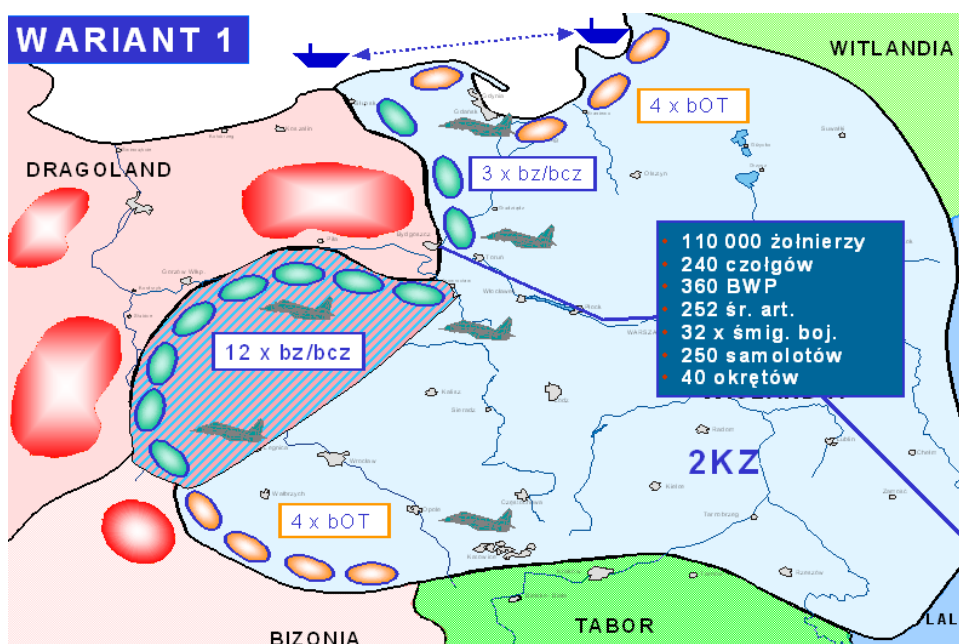
Ważna rola w zakresie działań osłonowych przypada wojskom obrony terytorialnej, które jako część sił zbrojnych powinny stwarzać warunki do efektywnego wspierania, zabezpieczenia i uzupełniania działań prowadzonych przez Straż Graniczną w rejonach, gdzie występują zagrożenia, a jednocześnie osłaniać przygotowania obronne zasadniczych sił²⁰. Rola OT może polegać na uszczelnianiu granicy w celu niedopuszczenia do nielegalnego przekraczania granicy przez grupy terrorystyczne i przestępcze, a także uchodźców.

W razie eskalacji terroryzmu i zorganizowanej przestępczości mającej swoje podłoże w konfliktach lokalnych w pobliżu granicy Polski, wojska obrony terytorialnej mogą być wyznaczone do izolacji pewnych obszarów kraju, w celu niedopuszczenia do rozprzestrzeniania się tych zagrożeń.

Ciekawe wnioski wynikają z wielu ćwiczeń i treningów sztabowych prowadzonych w ostatnich latach w naszych siłach zbrojnych. Dla przykładu, w 2002 roku w Sztabie Generalnym WP, został przeprowadzony dwuszczeblowy trening sztabowy p.k. *Czerwiec*, na temat: *Rozwinięcie operacyjne elementów Wojennego Systemu Dowodzenia (WSYD) w ramach osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej*.

Celem szkoleniowym treningu było, między innymi, sprawdzenie zasadności przyjętych rozwiązań strukturalno-funkcjonalnych Połączonego Dowództwa Operacyjnego. Powyższy cel został przyjęty z uwagi na zmiany strukturalne zachodzące w Sz.Gen. WP, oraz z uwagi na podział kompetencyjnego zakresu zadań i funkcji wykonawczych nowoutworzonych organów dowodzenia, według nowej koncepcji Wojennego Systemu Dowodzenia, zakładający między innymi przejście dowodzenia nad wydzielonymi siłami przez Połączone Dowództwo Operacyjne.

²⁰ J. Marczak, R. Jakubczak, K. Gąsiorek, *Obrona Terytorialna w obronie powszechnej RP*, AON, Warszawa 1998, s. 49.



Rys. 2 Wariant działania Sił Zbrojnych Wislandii w osłonie strategicznej
Źródło: Trening sztabowy p.k. Czerwiec, Generalny Zarząd Operacyjny SG,
Zespół Planowania Operacyjnego

Na potrzeby treningu skonfigurowano aplikacyjne państwa umiejscowione na kontynencie, tj. Wislandię i Dragoland pozostające w stosunku do siebie w historycznie zadawnionym konflikcie (por. rys. 2.).

Jako czynnik równowagi polityczno-wojskowej utworzono „Sojusz Niebieskich”, którego członkiem jest Wislandia, Lalandia, Turlandia, Urlandia. Jako państwa neutralne przyjęto Tabor i Witlandię.

W treningu założono ograniczone użycie sił zbrojnych zarówno przez przeciwnika, jak i wojsk własnych. Założono ponadto wyrażenie zgody przez sojusz Niebieskich do organizacji działań przez narodowe dowództwo Wislandii we własnym zakresie, stosownie do skali konfliktu. Niepokojący wzrost napięcia, narastający w stosunkach pomiędzy Dragolandem, a Wislandią postrzegany był jako kryzys, który mógł przeistoczyć się w konflikt zbrojny. O możliwości podjęcia decyzji siłowego rozwiązania przez Dragoland zaistniałego kryzysu, świadczy zakres przedsięwzięć szkoleniowych, intensywność szkoleń mobilizacyjnych i sprawdzianów z gotowości bojowej i ćwiczeń.

Przeciwnik dążąc do osiągnięcia zakładanych celów poprzez uprzedzające uderzenia, dążył do opanowania spornego obszaru w zachodniej części kraju oraz pozbawienia możliwości obrony siły Niebieskich i w ciągu 4-6 dni opanowania spornego obszaru. Po zrealizowaniu celu operacji, przeciwnik zamierzał przejść do obrony opanowanej rubieży lub stworzyć warunki do rozwijania operacji zaczepnej

w głąb Wislandii. W tym celu dokonał pełnego mobilizacyjnego rozwinięcia sił reagowania, przeprowadził rozpoznanie wzdłuż wschodniej i północnej granicy z Wislandią, zintensyfikował szkolenie oraz ćwiczenia dowództw, sztabów i wojsk. Opracowano trzy warianty prowadzenia działań osłonowych według następujących etapów²¹:

- I - ostrzeżenie i aktywacja;
- II - rozwinięcie sił;
- III - osłona i działania opóźniające;
- IV - wycofanie sił.

Zasadnicze różnice pomiędzy wariantami działania dotyczyły głównie rozmieszczenia lądowego komponentu sił osłony, głębokości ich ugrupowania oraz rejonu kluczowego obrony.

W etapie oceny proponowanych rozwiązań, dokonano porównania wariantów działania, przyjmując następujące kryteria: uwarunkowania polityczno - militarne, wielkość zaangażowanych sił, koncentracja wysiłku, możliwość manewru, ryzyko nie osiągnięcia celu, płynność przejścia do operacji obronnej, ochrona wojsk, zabezpieczenie logistyczne, relacje dowodzenia. Wyniki porównania wariantów działania wskazały na wariant trzeci jako ten, który był rekomendowany dowódcy i w efekcie końcowym stał się bazą do podjęcia decyzji. Do jego głównych atutów zaliczono między innymi niskie prawdopodobieństwo niewykonania zadania (realność wariantu). Ponadto powyższy wariant zapewniał uzyskanie odpowiedniego potencjału w wymaganym miejscu i czasie oraz dawał niezbędną swobodę manewru wojskom operacyjnym.

Działania opóźniające

Zgodnie z klasyfikacją działań taktycznych zawartą w narodowym regulaminie, działania opóźniające są jednym z podstawowych rodzajów walki.²² Stanowisko takie znaleźć można również w regulaminach innych armii NATO²³.

Działania opóźniające obejmują: *szereg kolejnych starć o charakterze obronnym i zaczepnym*,²⁴ *szeroko stosowany manewr i działania osłabiające potencjał przeciwnika*²⁵. Zatem cel główny działań opóźniających powinien być odnoszony do wymiaru czasowego, a jest nim odsunięcie w czasie dotarcia przeciwnika do określonego rejonu (rubieży), a po przez to „zyskanie czasu” na zorganizowanie

²¹ *Warianty działania Sił Zbrojnych Wislandii w osłonie strategicznej*, informacja na temat treningu sztabowego p.k. Czerwiec 2002, Generalny Zarząd Operacyjny SG, Zespół Planowania Operacyjnego.

²² *Regulamin działań wojsk lądowych*, DWLąd, Warszawa 1999, s. 123-131.

²³ m.in. *Doktryna wojsk lądowych ATP-35(B)*; *Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100*; *Podręcznik polowy 100-5. Działania wojsk lądowych armii Stanów Zjednoczonych*; Z. Ścibiorek, *Zasady prowadzenia działań opóźniających przez oddziały i pododdziały ogólnowojskowe p.k. Opór I*, AON, Warszawa 1996, s. 10.

²⁴ „Siły opóźniające muszą wykorzystywać każdą dogodną sytuację do wykonania zwrotów zaczepnych”, *Regulamin ...*, wyd. cyt., s.124.

²⁵ Tamże, s. 123.

innych działań²⁶. Konieczność zyskania czasu na przygotowanie obrony w głębi jest szczególnie istotne w początkowym okresie konfliktu, w sytuacji, gdy agresor może uzyskać zaskoczenie, a zasadnicze siły obrońcy są w fazie osiągnięcia gotowości do działania.

Zebrane wnioski i doświadczenia²⁷ z przeprowadzonych ćwiczeń oraz wyniki analizy literatury przedmiotu wskazują, że przed wyprowadzeniem uderzeń zgrupowań lądowych, przeciwnik starał się będzie uchwycić i umocnić obiekty decydujące o powodzeniu natarcia. Użyje w tym celu prawdopodobnie desantów i oddziałów wydzielonych (OW), które wykonując swoje zadania, wywołą ruch lądowych zgrupowań uderzeniowych. W razie zaistnienia takiego właśnie scenariusza rozwoju wydarzeń, jednym z ważniejszych celów działania obrońcy może być niedopuszczenie do połączenia się OW z wysadzonymi wcześniej desantami, co może w znacznym stopniu opóźnić i zdezorganizować natarcie zasadniczych sił przeciwnika.

Jak wskazują wnioski z wielu ćwiczeń²⁸, zadanie to może być skutecznie wykonywane przez jednostki aeromobilne lub desantowo-szturmowe, zwłaszcza te, wytypowane do Sił o Wysokiej Gotowości. Wymaga to jednak szczegółowego rozpatrzenia, tj. wyodrębnienia w nim zadań cząstkowych, do których można zaliczyć:

- rozpoznanie kierunków podchodzenia i składu OW;
- naprowadzenie na nie uderzeń zasadniczych sił zgrupowania;
- wykonanie zapór i niszczeń na drogach podchodzenia OW;
- obezwładnianie elementów ugrupowania OW.

Zasadnicza trudność w opóźnianiu podejścia OW polega na trafnym rozpoznaniu zamiarów przeciwnika i podjęciu stosownego przeciwdziałania. Skutecznym sposobem rozpoznania kierunków podchodzenia i składu OW jest patrolowanie ze śmigłowców. Wykorzystując właściwości maskujące terenu, powietrzne patrole rozpoznawcze wyszukują cele, określają parametry ich ruchu (prędkość, kierunek) oraz skład OW. Wskazaniem jest przy tym, niepodejmowanie walki z elementami rozpoznawczymi przeciwnika, a raczej pozwolenie im na „kontrolowaną” kontynuację rozpoznania. W przeciwnym razie, zasadnicze siły OW podejmą działania w celu uniknięcia uderzeń, np. poprzez zmianę kierunku podchodzenia, czy też mylenie. Dlatego też patrole rozpoznawcze powinny dążyć do wykrycia

²⁶ *Taktyka ...*, wyd. cyt., s. 104.

²⁷ Por. M. Kubiński, *Operacyjno – taktyczne warianty obronne przyjmowane w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia kryzysowego*, [w:] M. Huzarski, *Operacyjno – taktyczne działania wojsk lądowych na obszarze kraju w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia kryzysowego na obszarze kraju p.k. Kryzys*, AON, Warszawa 2003, s. 63.

²⁸ W ćwiczeniu dowódczo-sztabowym przeprowadzonym w październiku 2000 roku 18. bdsz, działając w pasie sił przesłaniania, otrzymał zadanie opóźnić i zdezorganizować wejścia do walki oddziałów wydzielonych przeciwnika. Podobne było działanie bdsz w ćwiczeniu p.k. *Tatry 96*, gdzie wspólnie z innymi jednostkami opóźnił podchodzenie sił przeciwnika.

zasadniczych sił OW przeciwnika i z chwilą ich wykrycia, ograniczyć swoje działania do nakierowania na nie uderzeń zgrupowań taktycznych.

Jeżeli zaistnieją uzasadnione obawy o utracenie kontaktu z OW, np. poprzez jego wejście w duży kompleks leśny lub możliwe podejście innych sił przeciwnika, należy przystąpić do ataku lub przygotować zasadzkę. Niezależnie od przyjętego sposobu działania, należy dążyć do rozczłonkowania kolumn przeciwnika, a następnie niszczenia ich częściami. Dodatkowo organizowane zapory i niszczenia w rejonach węzłów komunikacyjnych zmuszą przeciwnika do szukania dróg obejścia.

Wnioski z wielu ćwiczeń wskazują, że w etapie działań opóźniających jednostki aeromobilne mogą zostać użyte w dwóch zasadniczych wariantach: zaczepnym lub obronno-opóźniającym. W wariantcie zaczepnym, rozważane działanie polega na atakowaniu newralgicznych obiektów w ugrupowaniu przeciwnika. Często będzie to związane z koniecznością przeniknięcia w głąb jego ugrupowania, co z kolei będzie niezmiernie trudne, mając na uwadze fakt, iż przeciwnik będzie w tym czasie realizował powietrzną operację zaczepną.

W przypadku użycia do działań opóźniających jednostek aeromobilnych, z ich składu wydziela się zazwyczaj kilka podgrup w sile np. wzmocnionej kompanii szturmowej (ksz) każda oraz mobilne odwody, każdy w sile ok. plutonu. Taki podział sił umożliwi zorganizowanie: trzech pozycji opóźniania i jednej zasadzki powietrznej. Uzyskanie wysokiej skuteczności działań w powyższym wariantcie wymaga szczegółowego zaplanowania poszczególnych jego etapów, tj. zajęcia rejonu wyjściowego i przelotu oraz działań po wylądowaniu. Zajęcie rejonu wyjściowego powinno odbyć się skrycie, wyznaczonymi zgrupowaniami, po różnych drogach i w różnym czasie. W celu sprawnego załadowania i transportu sił w rejon planowanych działań, dla każdej z podgrup wyznacza się zasadniczy oraz zapasowy rejon załadunku o powierzchni ok. 1 km². Czas załadowania na śmigłowce jednej podgrupy w sile wzmocnionej ksz wynosi 25-30 min²⁹.

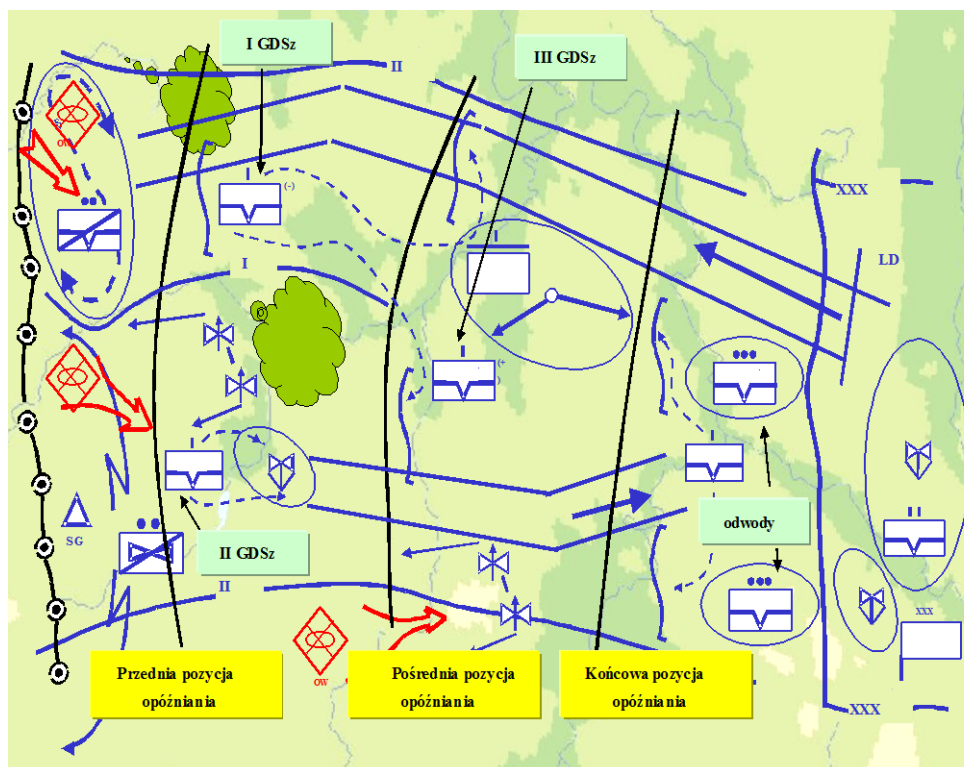
Jeżeli założyć, iż w jednym z warunków powodzenia działań jest uzyskanie zaskoczenia, to należy tak zaplanować przemieszczenie, aby możliwe było dotarcie GDSz w nakazane rejony w jak najkrótszym czasie, z zachowaniem maskowania przelotu i jego bezpieczeństwa. W tym celu należy opracować między innymi: trasy przelotu do celu i z powrotem oraz tabele przegrupowania powietrznego (harmonogram czasowy przewozu poszczególnych grup, kalkulacje czasowe przelotu, procedury dotyczące kontroli przestrzeni powietrznej, zakres i sposób koordynacji działań lotnictwa wojsk lądowych z środkami obrony powietrznej, lotnictwem taktycznym i wspierającą artylerią³⁰. Przy planowaniu desantowania koniecznym jest ustalenie sposobu wprowadzenia sił w rejon obiektu, miejsce, czas i kolejność lądowania i rozmieszczenia grup po opuszczeniu śmigłowców.

²⁹Por. T. Sapieryński, *Co dowódca wiedzieć powinien*, Kraków 1995, s. 17.

³⁰T. Berezowski i zespół, *Wybrane zagadnienia dowodzenia w wojskach aeromobilnych na szczeblu taktycznym*, Warszawa 2001, s. 35.

Zakładając, iż działania mogą być prowadzone w sytuacji nie do końca rozpoznanych zamiarów przeciwnika, to po desantowaniu w pierwszej kolejności należy zorganizować system rozpoznania, zwłaszcza na kierunkach prawdopodobnego podejścia przeciwnika. Umożliwi to ubezpieczenie, alarmowanie i szybką reakcję, a w konsekwencji skuteczniejsze opóźnianie jego podejścia poprzez wykonanie uderzeń na podchodzącego przeciwnika w najmniej oczekiwanej dla niego chwili.

Walka już od pierwszej pozycji opóźniania powinna być na tyle uporczywa, aby przeciwnik nie mógł jej pokonać czołowymi pododdziałami i był zmuszony do wcześniejszego rozwinięcia i wprowadzenia do walki części swoich sił głównych. Dążyć przy tym należy do obrony najważniejszych obiektów i punktów terenowych, osłaniając ogniem luki i skrzydła. Działając z rejonów bazowych, zgrupowaniami wędrownymi lub zasadzkowymi, można prowadzić walkę na kolejnych pozycjach opóźniania.



*Rys.3 Prowadzenie działań opóźniających
przez batalion desantowo-szturmowy (wariant)*
Źródło: Opracowanie własne

Wnioski z ćwiczeń potwierdzają, że bdsz może prowadzić działania na dużą głębokość - do 60 km od wojsk własnych i w krótkim czasie (2 -12 godzin), umożliwiając wchodzącym do walki związkom taktycznym zorganizowanie skutecznej obrony na wyznaczonych rubieżach terenowych (por. rys. 3.)³¹.

Istotny wpływ na sposób prowadzenia działań opóźniających mają warunki terenowe. Od nich bowiem zależy w dużej mierze wybór poszczególnych pozycji opóźnienia oraz obiektów obrony. Usytuowanie ich w rejonach przeszkód terenowych (wzgórza, rzeki, kompleksy leśne), w sposób naturalny może utrudnić działanie przeciwnika, np. dzieląc jego ugrupowanie na odizolowane części. Ważną sprawą jest także to, aby przygotowane do obrony obiekty ułatwiały skryte odejście sił, a poszczególne pozycje zmuszały przeciwnika do częstych zmian stanowisk ogniowych i przegrupowania jego sił przed atakiem na kolejną pozycję opóźniania.

W założonym wariancie (por. rys. 3.), ze składu bdsz wydzielone zostały trzy GDSz oraz dwa mobilne odwody. Poszczególne GDSz rozmieszczone są na przedniej i pośredniej linii opóźniania. Druga GDSz prowadząca działania na przedniej pozycji opóźniania, pod osłoną śmigłowców szturmowych, oderwała się od sił przeciwnika i drogą powietrzną przemieściła się na pozycję końcową. Skraca to znacznie czas odejścia i umożliwia lepsze przygotowanie obrony na kolejnej pozycji.

Podczas odchodzenia z ostatniej pozycji, a więc w końcowej fazie walki, bdsz będzie współdziałał z oddziałami walczącymi w swoich pasach odpowiedzialności obronnej, np. pierwszorzutowymi jednostkami broniących się wojsk. Współdziałanie to umożliwia wprowadzenie w błąd przeciwnika co do przebiegu przedniej linii obrony i „wciągnięcie” go w rejon kluczowy przygotowywanej obrony.

Istotną rolę w zwalczaniu przeciwnika odgrywają śmigłowce szturmowe, wspierając walkę bdsz, mogą niszczyć jego środki pancerne i opancerzone. Natomiast śmigłowce wielozadaniowe i transportowe, w powyższym wariancie, wspierają bdsz między innymi w zakresie: rozpoznania, transportu, stawianie narzutowych zapór minowych, ewakuacji rannych i chorych oraz zaopatrywania wojsk.

Analiza tempa natarcia przeciwnika wskazuje, iż przez pierwsze trzy godziny walki, będzie ono bardzo niskie, gdyż nie przekroczy wartości 0,5 km/h. Tak niskie tempo będzie prawdopodobnie efektem uzyskanego przez bdsz zaskoczenia (między innymi poprzez organizację zasadzki) i zorganizowania silnej pierwszej pozycji opóźniania. Z chwilą jej pokonania, tempo natarcia przeciwnika znacznie wzrośnie, osiągając wartość maksymalną 3,5 km/h w piątej godzinie walki. Największe przesunięcie wojsk przeciwnika w prezentowanej sytuacji, następuje od trzeciej do piątej godziny walki.

³¹ W ćwiczeniu dowódczo-sztabowym p.k. *Październik*, bdsz opóźnił podejście OW przeciwnika przez 6 godzin.

Analiza dynamiki strat³² wskazuje, że przeciwnik największe straty poniesie przez pierwsze dwie godziny walki (18%), jednak w każdej następnej godzinie, będzie ich ponosił coraz mniej. Około 10% strat poniesie między drugą a trzecią godziną walki, w następnych godzinach ich dynamika będzie również coraz mniejsza. Z sumy strat bdsz poniesionych w poszczególnych godzinach walki wynika, że po ok. czterech godzinach walki będzie on na granicy utraty zdolności bojowej.

W powyższym wariancie istnieje uzasadniona konieczność zaangażowania całości lub większości sił bdsz do wykonania jednego zadania, stąd też bdsz może zostać użyty tylko jeden raz w ciągu doby, po czym powinien zostać wycofany do odwodu.

4. Wnioski i propozycje

Zgodnie z zamierzeniami reagowania kryzysowego, wojska lądowe w swoim perspektywnym kształcie powinny posiadać zdolność do działań operacyjno-taktycznych o charakterze obronnym, których myślą przewodnią jest reakcja na przewidywane, w bliższym i dalszym horyzoncie czasowym, bezpośrednie zagrożenia kryzysowe. Jednak złożony charakter działań podejmowanych na obszarze kraju wymaga przygotowania już w okresie pokoju **sił zadaniowych**, przygotowanych do realizacji zadań wynikających ze zobowiązań w ramach reagowania kryzysowego na obszarze Polski.

Oddziały przewidziane do działań na obszarze kraju nie mogą stanowić swobodnego lamusa sprzętu wojskowego. Aby takiego stanu uniknąć, należy wdrożyć kompleksowy proces ich modernizacji. Wskazane jest opracowanie racjonalnego harmonogramu przedsięwzięć w tym zakresie, który uwzględniałby sprawdzone trendy w środkach rażenia i wyposażenie w nie modernizowanych czołgów i BWP, przy pełnym wykorzystaniu możliwości krajowego przemysłu zbrojeniowego.

Zebrane doświadczenia i pojawiające się przesłanki wskazują na racjonalnie uzasadnioną potrzebę grupowania (wydzielania) określonych sił, stosownie do przewidywanych zadań. Odnosi się to przede wszystkim do prowadzonych już działań zbrojnych, ale także, potrzeba ta ma zastosowanie w obronnym reagowaniu na bezpośrednie zagrożenia kryzysowe.

Przy akceptacji powyższego założenia koncepcyjnego, w omawianych sytuacjach kryzysowych na obszarze kraju, wskazane jest w pierwszej kolejności dążenie do rozpoznania stopnia zagrożenia, możliwych sił strony przeciwnej i wariantów czasowo-przestrzennych ich użycia. Na tej podstawie **powinny być tworzone siły zadaniowe** o adekwatnym do zagrożenia składzie. Standardem staje się gotowość do działań w wymiarze powietrzno-lądowym. Zależnie od azymutu zagrożenia kształtuje się zasada włączania do tych zgrupowań formacji obrony terytorialnej, dyslokowanych na terenie przewidywanym do obrony, policji czy też straży granicznej.

³² Por. M. Kubiński, *Działania batalionu desanowo-szturmowego w Siłach Natychmiastowego Reagowania*, AON, Warszawa 2001, s. 76.

W tworzonych siłach zadaniowych istotny element stanowią będą elementy aeromobilne, przeznaczone do szybkiego reagowania, z zamiarem dezorganizacji działań agresywnych strony przeciwnej i stworzenia dogodnych warunków do działań komponentom lądowym. Nowym elementem ugrupowania sił zadaniowych, w dalszej perspektywie czasowej, może być wydzielona jednostka sił specjalnych. Siły te bowiem mogą być w przyszłości znacznie rozbudowane i szeroko wykorzystywane, również w reagowaniu kryzysowym.

Prawdopodobnym jest, że tak kształtowane siły zadaniowe będą głównie używane do działań obronno-prewencyjnych³³ w sytuacjach bezpośrednich zagrożeń kryzysowych na obszarze kraju. Polegać one mogą m.in. na blokowaniu rejonów, kompleksów miejsko - przemysłowych, czy też ważnych obiektów administracyjnych i gospodarczych. Celem tych działań może być izolacja ognisk rodzących się sytuacji kryzysowych o charakterze polityczno-ekonomicznym, terrorystycznym lub związanym z klęskami żywiołowymi. W tej grupie uwzględnić należy także działania podejmowane po różnego rodzaju katastrofach.

Wyniki badań wskazują, że złożony charakter działań realizowanych na obszarze kraju wymaga przygotowania już w okresie pokoju sił zdolnych do natychmiastowej reakcji militarnej w ramach reagowania kryzysowego. Ich budowanie powinno się odbywać stosownie do ocenianych wariantów bezpośredniego zagrożenia kryzysowego i formułowanych na tej podstawie zadań.

5. Literatura

- [1] Balcerowicz B., Pokój i nie-pokój na progu XXI wieku, Warszawa 2002.
- [2] Balcerowicz B., Sojusz a obrona narodowa, Bellona, Warszawa 1999.
- [3] Kotabinski T., Traktat o dobrej robocie, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdynia, 1973.
- [4] Kotarbiński T., Arcydzieło praktyczności, Warszawa 1972.
- [5] Kręcikij J., Przygotowanie działań taktycznych w NATO, (Na przykładzie procedur Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych USA), AON, Warszawa 1996.
- [6] Kubiński M., Działania batalionu desanowo-szturmowego w Siłach Natychmiastowego Reagowania, AON, Warszawa 2001.
- [7] Kubiński M., Operacyjno – taktyczne warianty obronne przyjmowane w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia kryzysowego, [w:] M. Huzarski, Operacyjno – taktyczne działania wojsk lądowych na obszarze kraju w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia kryzysowego na obszarze kraju p.k. Kryzys, AON, Warszawa 2003.
- [8] Marczak J., Jakubczak R., Gąsiorek K., Obrona Terytorialna w obronie powszechnej RP, AON, Warszawa 1998.
- [9] Regulamin działań wojsk lądowych, DWLąd, Warszawa 1999.
- [10] Sapieryński T., Co dowódca wiedzieć powinien, Kraków 1995.

³³ Termin *działania obronno – prewencyjne* za M. Huzarski, *Operacyjno – taktyczne działania ...*, wyd. cyt., s. 92.

- [11] Stoner, J.A.F. Wankel C., Kierowanie, Warszawa 1997.
- [12] Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, listopad 2007.
- [13] Szulc B., Wpływ zagrożeń na teorię walki, p.k. Zagrożenia, AON, Warszawa 2003.
- [14] Tomaszewski A. i in., Wojska lądowe w systemie obronnym kraju p.k. Armia, AON, Warszawa 1998.
- [15] Ziółkowski S., W ochronie granicy państwowej, „Polska Zbrojna” z 12.06.1995 r.



***plk dr hab. Marek Kubiński** jest kierownikiem Zakładu Taktyki Wojsk Lądowych w Akademii Obrony Narodowej. W latach 1989-1996 pełnił służbę na różnych stanowiskach w 10 batalionie desantowo-szturmowym. W 2001 roku obronił rozprawę doktorską, a w 2010 roku uzyskał stopień doktora habilitowanego.*